

Uit eten

Eens in de twee weken reizen we de berg af. Om boodschappen te doen, (Lidelen noemen we dat. Ja, ja, ook hier rukken de moordenaars van de kleine zelfstandigen op). We wandelen onderweg met de honden of bezoeken een paar uur het strand en natuurlijk gaan we ergens eten. De gemiddelde Spanjaard eet zijn 'menu del dia' tussen de middag graag buiten de deur en ook wij zijn er dol op. Weer eens wat anders dan het biologisch, verantwoorde, vegetarische hapje. We hebben inmiddels een aardig lijstje van restaurants aangelegd, dat de proeve prijs-kwaliteit verhouding doorstond.

Vandaag kozen we voor *la Curva*, de bocht. Het werd onze tweede keer daar. Het is het soort etablissement waar je aan voorbij rijdt, zeker als toerist. Die zoeken namelijk naar het rustiek en gezellige tentje waar je doorgaans waardeloos eet en teveel betaald. La Curva is een nieuw, kaal, modern hotel-restaurant langs een drukke weg. De parkeerplaats staat vol, wat een goed teken is. We kwamen er de vorige keer per ongeluk terecht, bij gebrek aan dat rustieke, gezellige tentje en door honger gedreven.

Het buitensporige formaat eetzaal is enigszins verknust met een aantal kamerschermen, kris kras door de ruimte gezet. Gemakkelijk terzijde te schuiven als tijdens bruiloften en partijen 500 man of meer tegelijk te eten moet krijgen.

Op deze door de weekse dag zit het "knusse" eetgedeelte verrassend vol met handwerkslieden en vertegenwoordigers. Dat belooft een niet té hoge prijs voor ons menu te worden. Tijdens het handen wassen ben ik verrast door de ongekend luxueuze toiletten. Automatisch gaat het sfeerlicht aan, laat een rood oog de kraan lopen en het toilet spoelen; ruikt de zeep fris en zoet en is er gelukkig geen lawaaiige handföhn, maar zacht geurende kleurige doekjes om de handen aan te drogen. Dit riekt naar een hogere prijs voor ons menu.

We kiezen een tafel voor twee, nummer 23 zien we op het vlaggetje dat in het midden prijkt. Ik gluur in de borden op de tafels om ons heen. Cocido, een maaltijdsoep en paëlla, konijn, zelfs groente bij de vis, dat belooft veel goeds. Een regiment obers komt door de klapperende saloondeuren de keuken uit gemarcheerd, alledaags gekleed maar met gezichten in een professionele plooi. Eén neemt de bestelling op, één komt met en water en wijn, een ander komt met sla en brood. Na luttele minuten komt het voorgerecht, soep voor mij, paëlla voor R. Om ons heen eet men, de blik op een grote TV in de hoek gericht.

Onze volgende gang komt op, de eeuwige friet, maar dit keer knapperig. Lamsvlees in een sausje, een gegrild visje waar we geen naam voor weten. We mogen meteen kiezen uit een lijst van toetjes. Het wordt flan en mousse au chocolat, mierzoet, maar tenminste zelfgemaakt en op een leuk bordje geserveerd, dit keer geen fabriekspudding in een plastic bekertje.

Voldaan en rond gegeten worden we overmand door slaap. Nog even een kopje espresso na. We houden ons hart vast voor de rekening, de kwaliteit van het eten was boven verwachting, maar wat voor prijskaartje hangt daaraan? Als weer een andere ober met de rekening komt, twifelen we aan de kennis van ons Spaans. Zestien Euros met z'n tweeën. We halen opgelucht adem en besluiten de volgende keer te blijven slapen.

De Italiaan

We kennen twee Hollandse jongens, die in een dorp verder, samen een huis huren. Jonge dertigers die weg van de snelweg hun geluk zoeken en dromen van een beter leven in de natuur. Ze hebben nooit genoeg geld voor hun mobiel, auto en verzetjes, maar ze zijn idealistisch en delen hun schamele goed met een ieder die hetzelfde georiënteerd is. Zo boden ze een paar weken onderdak aan twee WOOFers, jongelingen die aangesloten zijn bij de World Organisation Organic Farming en hier en daar hun kostje bij elkaar scharrelen in ruil voor hulp op het land. Er woonde een tijdje een vage kunstenaar, die tegen betaling bij hen ingetrokken was. Zo'n type dat z'n image ontleent aan een strohoed en een pijp, maar z'n ware aard verraad door een coupe rose huid en een drankneus. Op een ochtend zat er ook nog een Italiaan, met hond, aan de ontbijt tafel. Hij was opgepikt door een van de Hollandse jongens.

Deze Italiaan, zei Joods te zijn en zeven talen vloeiend te spreken. Hij was een zakenman en bestierde, samen met z'n vader, een im- en export bedrijf tussen Italië en Israël. Ze verdienden miljoenen, vertelde hij. Het hele jaar werkte hij in een high-tec office en driedelig pak, maar één maand per jaar brak hij er tussenuit. Dan trok hij als hippie, vergezeld door hond en rugzak, low-budget door de wereld. 'Om onder de mensen te zijn, om te leven en te slapen in de natuur,' zo zei hij.

Dit ideaal sprak wel tot de verbeelding van de Hollandse jongens. De Italiaan zag het helemaal zitten in onze vallei en sprak over het opzetten van een manege, om met paarden en toeristen de bergen in trekken. Hij had voor iedereen een goed betaald baantje in gedachten. Er werd uitgezien naar land, dorpingen werden aangesproken, het gonsde om ons heen, 'de Italiaan, hij heeft geld, wil je wat verdienen, dan moet je bij hem zijn.'

Maar hij had nog geen cent gependeed en deed alles op de pof. Hij reisde graag sober, zo zei hij. Zijn geld stond op de bank in Lugano. Hij belde de bankdirecteur, een persoonlijke vriend, en alles werd geregeld. Het geld kon daar worden opgehaald. De Hollandse jongens wilden maar wat graag iets voor hem doen. Op eigen kosten huurden ze een auto, sneller en betrouwbaarder dan hun eigen barrel en trokken derwaarts. Eenmaal in Lugano zou alles immers

goedkomen.

De creditkaart van een van de Hollandse jongens, zijn credietlimiet was nog net niet bereikt, spuwde net voldoende cash om Lugano te halen. Daar aangekomen was straat en omschreven bank echter onvindbaar. De mobielen hadden steeds roodgloeiend gestaan, maar opeens nam de Italiaan niet meer op. Het begon de beide jongens opeens te dagen. Verslagen herkende de ene Hollander het vage klokkegelui in zijn onderbuik, dat steeds beierde tijdens gesprekken met de Italiaan, als intuïtie. Had hij er maar naar geluisterd. De ander kon maar niet geloven dat er opzet in het spel was. Met hun laatste 50 Euro haalden ze Antwerpen, waar een bevriende Belg hun wat geld leende. Ze zijn nu weer terug. Beiden zwoegen om de schulden af te lossen die de Italiaan overal naliet. De vriendschap tussen de twee Hollandse jongens is voorbij, echter beiden zijn een illusie armer. Over de, met de noorderzon vertrokken, Italiaan wordt niet meer gesproken.

Raphaël

"Het leven gecompliceerd? Ben je gek, nee ik maak geen problemen, géén problemen. Iedereen is gek de hele wereld is gek, als je het mij vraagt, en ik kan het weten want ik ben niet gek, hahahahaaahahah. Ik hou iedereen voor de gek, ik speel het spel, ik maak geen problemen. Jij ook niet, jij bent aardig, maar m'n moeder, m'n zuster, m'n tante? Gek zijn ze. Het hele dorp is totaal gestoord, hahahahaaaha."

Dit is een stukje uit een lange monoloog van Raphaël, hij woont schuin tegenover ons, en als je hem tegen het lijf loopt ben je wel even bezig naar zijn verhaal te luisteren. Voor mijn verhaal, als ik het al zou willen vertellen, heeft hij geen oren. Zijn gebarentaal is levendig, hij draait z'n ogen regelmatig naar de hemel, slaat zijn handen theatraal ineen of schrijft elegant, zijn woorden kracht bijzettend in de de lucht. Zo dwingt hij je te luisteren naar zijn leven. Heupwiegend en op zuigende zolen draait hij omzichzelf heen, zijn eigen woorden maken hem dol. In één zin verkondigd hij drie tegenstrijdigheden, een aanklacht tegen de wereld om hem heen, waar hij zelf de oorzaak niet meer van kent.

Raphaël is een nicht, niet een gewone homo of gay, maar een rasnicht. Hij woont inmiddels alleen in het grote huis, de oude moeder heeft hij weggejaagd. Hij vergat haar insuline op tijd te spuiten. Ze werd door de overbuurvrouw gevonden en kon nog maar net ge-reanimeerd worden. Nu woont ze bij haar dochter, Maria, in Granada. Zij is een lief en zacht wezen, maar emotioneel net zo instabiel als haar broer. Ze werkt als lerares Spaans op een taleninstituut.

Raphaël heeft met de dorpelingen geen contact meer, ze laten hem links liggen, zelfs Juan heeft ons voor hem gewaarschuwd, hij zou geestesziek zijn. De Engelsen naast hem, zien hem

wel in de tuin lopen en houden een oogje in het zeil, zeggen ze. Ondertussen ziet hij er mager en verlopen uit, terwijl hij vroeger zo verzorgd en schoon was. Zijn bar is gesloten.

Tien jaar geleden hielpen zijn ouders hem in het zadel. Een oude stal op de hoek naast de kerk werd door een enthousiaste Raphaël tot bar verbouwd. Aanvankelijk liep het goed, er was sfeer, een lekker hapje en hij was een goed entertainer. Hij had sinds zijn achttiende in Madrid gewoond en daar gewerkt in de grote horeca, het nachtleven was zijn wereld. Van homo's en travestieten leerde hij het vak. Hij was er in zijn element, want hij is een echte. Maar hij mistte zijn dorp, zijn creativiteit kwam niet aan bod, geestelijk ging hij dood in de stad, zegt hij nu. Dus daar kwam de man van de wereld terug naar zijn boeren dorp. Hij woonde bij zijn ouders en begon die bar.

Alles ging goed tot drie jaar geleden. Zijn vader overleed na een zwaar en uitterend ziekbed. Met het gaan van zijn ziel kwam de geest uit de fles. De vader was een traditionele boer, altijd met zijn muilezels aan het werk op het land, van licht tot donker. Zijn moeder kwam uit hetzelfde dorp en was naaister. Zoals ik haar ken, een elegant dametje met roze appelwangetjes en een zachte, strakke huid. Ze wilde geen zoons, maar dochters en toen haar eerste boreling een jongen was, was haar teleurstelling groot. Ze kleepte hem als meisje en jarenlang geloofde men in het dorp dat hij een meisje was. Daar moet de kiem zijn gelegd. Hij mocht niet zijn wie hij was. Een praktizerend homo is hij niet, meer, volgens mij. Wel is hij eenzaam en soms radeloos opgesloten in zijn eigen bestaan.

De smid

Metalen deuren en traliewerken voor ramen, de Andalusiërs zijn er dol op. Daarom is het beroep van smid hier zeer respectabel. Ieder dorp heeft er, net als een bar en een restaurant, wel een of twee. Ook wij hebben zo nu en dan iets nodig van de smid, tuingereedschap, een nieuwe steel in de hak, of beugels voor de boekenkast. Het is nog een ouderwetse smidse, hoewel zonder een open vuur, maar alles is er grijs en van ijzer. De vonken van het lasapparaat spatten in het rond als hij aan het werk is. Altijd staan er wel een paar kerels te kletsen, waarvan de helft voor de gezelligheid langs komt, lijkt mij zo.

Onze smid is een wat dikkige man in een metaalgrijze overall, met een vettig en bezweet gezicht, kleine puntige tandjes tussen gezwollen lippen en oneindig zachte ogen. Zijn koele, grijze blik verschiet regelmatig van bezorgd naar grappig, speels en serieus. Hij intrigeert me, die smid. En als ik dichtbij hem sta, bestudeer ik de kraters in zijn pokdalige huid.

Gisteren, toen we onze bestelling ophaalden was zijn vader er. Hij is het prototype van de zoon maar kleiner, dikker, nog pokdaliger en tegen de tachtig. Hij wenkte me op de Arabische manier, met de hand naar beneden geknikt wuifde hij van zich af. Ik dacht eerst dat hij me wegjoeg, maar nee, ik moest juist naar achteren komen.

De oude vader ging me voor in een enorme loods, die vol lag met staven en platen van allerlei formaat. Het leek wel een kubistisch schilderij van George Braque. Het was er donker, slechts één raam in de hoek verspreidde wat licht. Tussen stapels rechthoekige houten lijsten zag ik een groot rond vat, waarin een kleinere trommel ronddraaide. De man liep er heen, aarzelend volgde ik en liet me oplossen in het donkere schilderij. Toen mijn ogen gewend waren, zag ik dat de lijsten honingraten waren vol met bijenwas. Ze stonden straalsgewijs in de binnenste trommel en door de ronddraaiende beweging stroomde de honing als gouden olie uit de raten in het buitenste vat.

Ik keek de oude man verrukt aan en op dat moment viel er een diagonale balk zonlicht door een gat in het dak over zijn gezicht. Met een roestig mes schraapte de oude smid een flinke kwak honing uit een raat en bood mij deze aan. De zachte metaalgrijze ogen, die ik kende van de zoon, keken mij verwachtingsvol aan. Automatisch sloot mijn mond zich om het mes. Verrukt liet ik de honingzoete pasta in mijn mond smelten, restjes was kleefden aan mijn tanden. Ik vroeg om meer en hij vroeg of ik niet wat mee wilde nemen, natuurlijk wilde ik dat. In het kantoortje stonden tientallen liter flessen klaar met het gouden vocht. Ik nam twee liter en betaalde negen Euro voor de miel de mil flores (honing van duizend bloemen) en was verguld. De hele dag bleef ik denken aan dat intieme moment in die loods, toen de verlichtte blik van die oude smid me toegewijd en vol vertrouwen dat roestbruine mes aanbood.

De doofstomme

Het is verbazend hoe open en hartelijk de mensen je hier altijd begroeten. Daardoor maak je makkelijk contact. Met José is dat heel bijzonder, hij is een speciaal geval. Mijn 'Hola!' beantwoordde hij met een gekke grimas op zijn gezicht. Waarop ik weer naar hem lachte en nog wat zei, maar het kwam niet aan. Later begreep ik dat hij doofstom was. En sexueel gefrustreerd, maar dat begreep ik nog weer later toen ik samen met hem voor het enige winkeltje, dat ons dorp rijk is, stond te wachten. Met handen en voeten bezong hij mijn lichaam, ik werd er verlegen van. Hij gaf het formaat van mijn borsten en billen in niet mis te verstane gebaren weer. Sindsdien, als ik hem tegenkom, communiceren we met sensuele blikken die er soms niet om liegen. Tegenwoordig zijn we zulke goede vrienden dat ik hem ook wel eens aanraak. Hij heeft zo'n mooie

kop, als uit hout gehouwen met diepe rimpels. Lip- en tandenloos, lijkt de mond volkomen ondergeschikt in zijn gezicht, maar z'n ogen zijn net twee flonkerende kralen, die aan elk gemoed een uitdrukking geven.

Laatst zag ik hem bij de bakker en we kwamen weer in contact. Hij vroeg me of ik kinderen had, door met z'n armen in elkaar voor zijn buik te wiegen en naar mij te wijzen. Nog voor ik nee schudde, wees hij weer op zichzelf en spreidde al zijn tien vingers voor zich in de lucht. En toen nog een vinger erbij. Elf kinderen, begeep ik. Vervolgens maakt hij met die ene vinger en zijn duim het teken van een pistool, richtte dat in zijn zij en deed alsof hij viel. Hij tekende tranen op zijn wangen en ik begreep dat één kind dood was. Hoe toon je medeleven aan een doofstomme, hoe zeg je "het spijt me" in zijn taal. Ik zette mijn gezicht op treurig. Hij haalde z'n schouders op en liep verder, mij in verwarring achterlatend. Bij navraag bleek inderdaad dat hij elf kinderen had, samen met zijn eveneens doofstomme vrouw. Alle andere tien kinderen zijn inmiddels volwassen en normaal ontwikkeld. Maar het meest verraste het me te horen dat alle kinderen min of meer succesvol zijn in de muziek. Zijn kleindochter woont achter ons, ze is zangeres en ook haar kinderen bespelen weer een muziekinstrument. Nu ik dit van hem weet, zie ik ook vaak zijn enorme eenzaamheid, hij kan mij soms heel stuurs en in zichzelf gekeerd passeren, ik vraag me dan af hoe de muziek in zijn hoofd zou klinken.

Gesprek met de laatste herder

De smid in mijn geboortedorp was nog zo'n ouderwetse waar een vuur hoog oplaaide en een paar paarden stonden te wachten op nieuwe hoefijzers. In dat dorp uit mijn jeugd was ook een meelmolen. Zacht zoefden de wieken in de wind. Ik zie de molenaar weer voor me, wit bestoven loopt hij even naar buiten om een pijp te roken. Onze schoenen werden verzoold door een oude schoenmaker. En forse man achter een groot leren schort. Grijs dun haar piekte rond z'n rode gezicht, een sigaar tussen gele tanden. Het winkeltje was piepklein en rook naar lijm en leer.

Beelden van weleer die op mijn netvlies gefixeert staan. Het moderne leven van nu laat niet veel ruimte meer voor dergelijke romantiek. Er worden geen paarden meer gebruikt voor dagelijks transport. Meel wordt geproduceerd in hi-tech fabrieken en schoenen worden weggegooid als ze op zijn.

Ook op het authentieke platteland van Andalusië beginnen ouderwetse beroepen tot het verleden te behoren. In ons dorp ploegen nog slechts een paar boeren hun land met muilezels. De laatsten, want de 65 passeerden ze jaren geleden, evenals hun lastdieren. De zonen, als die

hun vader al willen opvolgen, ploegen mechanisch met een tractor.

Maar gelukkig hebben wij Antonio nog, hij is de herder in ons gehucht. Zijn 600 geiten produceren melk voor de kaasfabriek in een volgend dorp, 's zomers zo'n 200 liter per dag. Als ik met mijn honden wandel, kom ik hem wel ergens tegen te midden van zijn kudde. We maken een praatje, een grapje en bespreken het wel en wee van de wereld.

'Er zijn dagen bij dat ik wel 40 kilometer loop,' vertelt hij me. Zijn knieën zijn gezwollen van het klimmen en dalen. Het is moeilijk om genoeg gras te vinden in een droge zomer als dit.' Hij loopt met zo'n 200 geiten, iedere dag gaan weer anderen mee. Vier getrainde honden helpen hem de kudde bij elkaar te houden. Een knipoog, een fluitje, een gebaar, is genoeg voor hen om te weten wat ze moeten doen. Hij traint ze zelf en de pups leren weer van de volwassen honden. Hij klaagt niet, maar denkt dat hij een zwaar leven heeft. Zijn dag begint om zes uur, pas 's avonds tegen tien ziet hij z'n vrouw terug. 'Maar in de stad werken voor meer geld, dat nooit,' zegt hij.

Wekelijks haal ik een emmertje geitenmelk, waarmee ik yoghurt en verse geiten-kaasjes maak, als ik 's morgens tegen negen uur kom is hij bijna klaar met melken. Zestien geiten gaan steeds samen aan de melkmachine, (het onvermijdelijke moderne leven). Ruisend en suisend wordt de lauwwarme melk door plastic slangen gepompt. De uiers dansen in het zelfde ritme. Zonder de hulp van zijn vijfenzeventig jarige vader kan hij het niet aan. Zelfs zijn vrouw helpt soms mee.

Iedere dag neemt hij een andere route, dat is lastig want sommige boeren willen de kudde niet over hun land. Geiten zijn meedogenloos in het molesteren van muren en bomen. Andere boeren gebruiken weer chemische onkruidodders. Vorig jaar verloor Antonio 60 geiten omdat ze met gif bespoten gras hadden gegeten. 's Zomers neemt hij ze mee hoger de bergen in, daar is het koeler en meer te eten. Vanwege het langere licht gaat hij verder van huis. In de winter neemt hij ze maar een paar uur mee uit. Door het koude weer is de melkproductie gehalveerd.

'Waarom smaakt de melk soms zo sterk?' vraag ik.

'Door de verschillende kruiden die ze eten tijdens de wisselende seizoenen,' zegt hij.

Hij houdt van zijn dieren. Soms bevalt een zwangere geit ver weg van de stal midden in de natuur. Dan draagt hij het kleine geitje de hele weg terug, soms uren lang. Hij herkent elke geit aan haar ogen, kleur en vlekken. Sommigen krijgen namen. Hij wijst me een hele koppige geit aan, een luie, een gulzige een lieve en een aanhankelijke. 't Zijn net kinderen, ik heb alle soorten in huis,' lacht hij. 'Dat maakt m'n werk ook zo leuk, één zijn met de beesten in de natuur.'

Als hij over de 'vleeskar' begint wordt hij sentimenteel. Hij moet z'n overschot aan geiten verkopen. Meer dan 600 geiten kan hij niet aan. 'Verdient zeker wel goed,' vraag ik. Onverschillig haalt hij zijn schouders op. 'Als met zoveel natuurlijke producten verdient de boer het minst. Het

abattoir, transportbedrijf, slagers en supermarkten, allemaal moeten we aan dat geitenkarbonaadje dat jij op je bord krijgt verdienen,' zegt hij. Als ik een week later de 'vleeskar', vol met onzeker blatende geitjes, het dorp uit zie rijden blijf ik de hele dag melancholiek.

'En je zoon? zal hij je opvolgen?' vraag ik hem een andere keer. Hij antwoordt niet meteen en staart in de verte.

'M'n zoon? die studeert rechten in Granada, hij wil advocaat worden. Geld en status is wat ze willen tegenwoordig. Mijn vader en ik, we zijn de laatste herders hier. Maar ik geef het nog niet op.' Z'n zonverbrande gezicht breekt open als hij naar me grijnst. Hij pakt z'n rugzakje op, trekt een verse grasspriet uit een graspol, om op te kauwen en klautert naar boven, z'n kudde achterna. Nog lang kijk ik ze na en zie hoe de kudde langzaam wordt opgeslokt door de kleuren van de rotsen en dor vergeeld gras daartussen.

© Maryet Maks